

LLADÓ i ROTGER, Francesc (2009): *El pont de la mar blava. Vida i obra de Miquel Ferrà*. Barcelona: Edicions UIB-Institut d'Estudis Baleàrics-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 274 p. (Biblioteca Miquel dels Sants Oliver, 34).

«MIQUEL FERRÀ, UN PONT D'EXEMPLE I FIDELITATS»

El meu descobriment de Miquel Ferrà (d'una forma íntegra, abans només en sabia quelcom de la seva poesia) és, quasi tot, mèrit de Francesc Lladó. Voldria contribuir amb la meua aportació —com una baula més de l'encadenat— a apropar-vos a la vida i obra d'aquest homenot amb l'ajut inestimable del magnífic llibre que avui comentam. La coneixença d'una figura polièdrica com la de Miquel Ferrà i Juan mereix tot el respecte, i sobretot, la màxima difusió, perquè el ressò del seu quefer ens atraurà futurs seguidors del seu exemple. Es tracta de posar la seva trajectòria a l'abast dels majors auditoris i de tots els lectors possibles, per tal de cooperar en situar-lo al lloc que, merescudament, li pertany.

Hauríem de tenir prou clar que *El pont de la mar blava. Vida i obra de Miquel Ferrà* és un llibre de l'autor del qual hem de parlar del seu autor, entre d'altres motius, per la seva documentació i passió

Estudis Romànics [Institut d'Estudis Catalans], Vol. 33 (2011), p. 381-487

a l'hora de donar-nos a conèixer la biografia de Ferrà, i que és l'origen i causa de les 274 pàgines escrites per Lladó. Per saber allò que abraça aquest volum convé llegir-ne la sinopsi:

Aquest llibre ens acosta a la vida, l'obra i el pensament de Miquel Ferrà (Palma 1885-1947). Poeta i bibliotecari, publicista i animador cultural, va passar la seva vida entre Mallorca i Catalunya i establí entre elles un pont fet de relacions, amistats, entusiasme pel paisatge mallorquí i admiració per la modernitat de Barcelona [...] Fou també un defensor de la unitat de la llengua i la cultura dels Països Catalans. En els seus articles periodístics es va batre per l'idioma comú, i per les seves idees sobre urbanisme, història, cultura, pedagogia, o de les relacions entre catalans i castellans. En els anys de la guerra i la dictadura franquista mantingué un ferm exili interior i defensà la llengua promovent edicions en català i assistint a reunions quasi clandestines que mantenien viva la nostra literatura prohibida [...] Aquest llibre fa un recorregut per la vida i el pensament d'una figura cabdal en la Mallorca de la primera meitat del segle XX que no ens pot ser desconeguda si de veres volem saber qui som i d'on venim.

Ben aviat, ens adonam que estam davant un personatge de primer ordre, i ja no mancarien més paraules per fer-nos gola a l'hora de capbussar-nos en la lectura d'aquestes vivències i en la multitud de branques que Ferrà abraça. En *El Pont de la mar blava*, Lladó parla de la importància de les cartes escrites o rebudes, al llarg dels anys, per Ferrà, i ens ho descriu així:

Una de les principals fonts d'informació d'aquesta biografia són els epistolaris. Ferrà tenia molts amics i, en viure fora Mallorca, escrivia moltes cartes per comunicar-se amb ells. Aquest costum, que avui en dia hem perdut, ens permet obtenir moltes dades de la vida quotidiana de tots aquests personatges. Els principals epistolaris que figuren en la biografia són els de Maria Antònia Salvà que comença el 1904 i dura fins a la mort de Ferrà, el de Miquel Duran, el de Joan Pons i Marquès, el de Costa i Llobera, el de Mn. Alcover, el de Joan Alcover, o el del seu amic Lluís Nicolau d'Olwer.

Per les meves preferències i quimeres, cercaré el Ferrà més poètic, sense deixar de banda, la resta de caires que confegeixen el seu bagatge cultural i vital. Així encetam el tast amb una estrofa del seu llibre *Poesies completes: He bastit un castell damunt l'altura, / voltat de núvols companyó del cim, / dins la torre alta i més segura / m'hi feia fort amb tot allò que estim*. Miquel Ferrà, com ens mostra i demostra Francesc Lladó, «estimava» molts aspectes de la vida i «s'hi feia fort». Tenia estima per la cultura, els llibres, la política, la seva terra, escrivia poesia, col·laborava en revistes (com *Mitjorn*, impulsada i dirigida per ell mateix) i amb articles d'opinió o cartes al director als diaris; era coherent i amb una gran formació; fou bibliotecari a Gijón, havia estudiat Dret (llicenciat el 31 d'octubre de 1905 per la Universitat de Barcelona), i cursat la carrera de Filosofia i Lletres.

Si aprofundim a l'índex del llibre veurem que està dividit en sis grans apartats que ens descobreixen, al mateix temps, els trets més significatius i les distintes èpoques viscudes per Ferrà, amb els seus entorns socials, polítics, econòmics i culturals. Posteriors a aquests, hi trobam els pertinents a Conclusions, Bibliografia general, Llibres i opuscles de Miquel Ferrà, i Escrits sobre Miquel Ferrà. Dins els primers, hi ha una trencafila de capítols que ens dibuixen els seus aspectes més destacats i ens podem trobar amb un Ferrà excursionista, el vessant del seu catolicisme social, o el seu catalanisme i defensa del paisatge natural i urbà; les preocupacions pedagògiques, o també, pel turisme i la ciutat; els periòdics com a instrument de lluita; la campanya al setmanari *Sóller*; l'intent de creació d'un partit nacionalista republicà a Mallorca amb Lluís Martí; la mort de Maura i Joan Alcover; l'empresonament de Francesc Macià; la guerra; la intervenció de la correspondència per part de la censura; les tertúlies literàries; la relació amb Lluís Nicolau d'Olwer i Hermínia Grau; un trencaclosques —certament— de fets i mots, d'exemples preclars, d'un home que ens convé recordar i tenir ben present per la seva tasca continuada en molts de fronts que encara ara, malgrat tot, no estan ben closos. Rest a fer, sens dubte.

Ampliant alguns d'aquests punts esmentats, llegim de les pàgines escrites per Francesc Lladó els fragments que segueixen:

El tractament del turisme, un altre dels temes pels quals sempre s'ha interessat, fa que hi dediqui una sèrie de deu articles amb el títol genèric «Mallorca i el turisme». Ferrà constata que és un fenomen que no es pot aturar, per la qual cosa modifica els seus plantejaments i suggereix remeis als perills que hi detecta. Insisteix en la importància que pot tenir la pròpia cultura per a fomentar el turisme. I afirma que el millorament de la consciència nacional i l'actuació que li correspondria augmentarien tant la qualitat dels turistes com la dels mallorquins que els reben.

Com sabem prou bé, aquest debat encara ara continua. Però, és realment revelador, que Ferrà —fa quasi cent anys— ja parlàs, en certa manera, de la qualitat del turisme. I ens sembla, vist des d'ara mateix, que s'ha optat —quasi sempre i salvant rares excepcions— per la quantitat. Dins un context idèntic i molt relacionat amb el turisme, Ferrà opina d'urbanisme, i escoltam, en aquest cas, paraules pròpies:

Molts tenen de l'urbanisació moderna una idea d'una bàrbara simplicitat: carrers amples, cases flamants, alcantarillado (així ho diu), i ja podem competir amb Dresde o amb Berlín! No s'han adonat que l'estretor de certs carrers és perfectament racional, i que un pla ben estructurat comporta, al costat de les grans vies i de moltes altres coses, xarxes com la del barri de l'Almudaina amb les seves ombres fresques, quietes i arrecerades.

Podríem mostrar infinitat de passatges que ens descriurien amb precisió el pensament —i els seus actes— d'un home especial, com fou Miquel Ferrà. Però, retornem, ara, al poeta i llegim uns versos de *L'Estel*, que aparentment són motivats per l'actitud d'Antoni Salvà, germà de la poetessa, el qual, a causa de la guerra, s'havia passat al bàndol d'aquells que atacaven la llengua que havia defensat tota la vida. Ferrà domina la poètica però també la fidelitat a unes idees i és conseqüent fins al final. No es canvia la camisa, és home de paraula. Aquest poema l'inclou a una carta dirigida a Maria Antònia Salvà el 6 de març de 1939, sense fer cap referència explícita de l'origen d'aquestes estrofes. Diuen així:

Companyó qui ens has deixat / quan el cel s'entenebria, / quan l'Estel, velat de sang, / un fum d'odis obscuria / tu que a l'hora del gran dol / abandones la família / i la nostra antiga fe / en la prova renunciis. / Vindrà un jorn, sols Déu el sap, / que a la llum de l'alba grisa / la coloma de la Pau / tornarà amb el brot d'oliva.

Com a campaner que sóc (i procur exercir-ne) no em puc estar de cercar qualche lligam amb Campos —com he fet altres vegades— de tot el que he anat mostrant anteriorment. Així idò, al llibre de Francesc Lladó, dins el capítol *Escrits sobre Miquel Ferrà* hi trobam a Gregori Mir i Mayol. Hi veim enregistrades dues entrades, concretament, del volum segon, de la seva obra cabdal *El mallorquinisme polític*.

És de justícia parlar de la bona feina de Lladó, que, en el mateix capítol esmentat just ara ens ofereix 43 recepcions de la seva mà i seny, referents a Miquel Ferrà. N'és, per tant, com ja sabem, un expert coneixedor. El filòsof Francesc Lladó atret per la màgia de Ferrà, presentà la seva tesi amb el títol *Miquel Ferrà. Vida, obra i pensament*, amb la qual va aconseguir el doctorat; i amb el llibre present, d'una manera mengívola i resumida, la posa a l'abast del gran públic. També és l'autor de *L'amistat entre Miquel Ferrà i Maria Antònia Salvà* (Llucmajor, 1997), i *El doctor Zero i jo* (Montserrat, 1992). Va tenir cura de l'edició de l'*Epistolari de Maria Antònia Salvà a Miquel Ferrà* (Moll, 2006), de Miquel Gayà Sitjar, que Lladó completaria amb 33 noves cartes que s'afegirien a les 289 que havia trobat amb anterioritat Gayà. A més a més, Francesc Lladó i Rotger participà, també al 2006, en un seminari sobre la revista *Mitjorn*; ha pres part en les Jornades d'Estudis Locals d'Inca i de Sóller; ha escrit sobre Ferrà a *S'Esclop*, *Randa*, *Lluc*, *La Veu*, *El Mirall*, al *Diari de Balears*, al setmanari *Sóller* o a les publicacions d'*Estudis Baleàrics*, per posar uns pocs exemples. Ha col·laborat dins la *Miscel·lània Joan Estelrich* (El Tall, 1997) amb la seva aportació *Joan Estelrich i Miquel Ferrà: dos intel·lectuals compromesos*; o també al núm. 54 del Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana amb *Miquel Ferrà, líder de la intel·lectualitat mallorquina de la primera meitat del segle*. S'ha d'esmentar, en aquest sentit, que recentment ha lliurat sis col·laboracions a *S'Esclop* (números 46 a 51), amb el títol genèric «Correspondència entre Ferrà i Villangómez», que ens mostren i eixamplen —encara més— la tasca de docu-

mentació de Francesc Lladó envers Ferrà; i l'estima d'aquest, pels epistolaris. Parlar de Lladó és parlar de Ferrà. Possiblement es fa difícil trobar a Mallorca —i a fora, també— persones que coneguin amb tanta profunditat i riquesa de detalls la vida i l'obra de Miquel Ferrà i Juan.

Haviem dit que parlàriem principalment de poesia, però la figura de Ferrà és tan apassionant, que no ens adonam i no podem mostrar tots els versos que voldríem. En tot cas, per entendre un poc més l'home vital i creador, i descontent amb la societat que tenia més a prop, vegem ara uns mots de Francesc Lladó que ho expliquen:

Com podem veure en la biografia, la poesia de Ferrà fou un element importantíssim de la seva vida i de la seva personalitat. Malgrat això, Ferrà no fou gaire prolífic en la seva obra poètica. Això té dues causes. La primera és que Ferrà era un home dinàmic i volia canviar el món i la realitat que l'envoltava, abans de fer-ne poesia. Per això dedicà més temps a transformar, a la seva manera, una realitat que no li agradava, que a cantar aquesta realitat, que trobava massa poc idealitzada. Per altra part, el temps invertit en aquesta transformació de la realitat, en la seva dinamització cultural, en la defensa dels paisatges i els monuments que els mallorquins li malbarataven, no li deixaven temps i la tranquil·litat que necessitava per fer poesia.

Com un afegit, i per significar que l'obra de Miquel Ferrà té cabuda i actualitat en molts de registres, cal esmentar el disc de Biel Majoral, *Cançons republicanes*, editat al 2008, i on hi podem trobar el poema ja ressenyat *L'Estel*, musicat per Delfí Mulet. D'altra banda, Maria Antònia Perelló Femenia, al volum, *Els poetes de l'Escola Mallorquina*, opina de la poesia ferratiana d'aquesta manera:

A diferència dels paisatges grandiloqüents de Miquel Costa, els paisatges de Miquel Ferrà són més aviat trists, tardorals, hivernencs, crepusculars, asserenats, banyats per una pluja fina i no per les grans tempestes, perquè la natura que descriu és el mirall de l'ànima del poeta. Es tracta d'un paisatge simbòlic de caire neoromàntic que traspuja els sentiments de nostàlgia i de malenconia que sentia el poeta.

Arran de les amistats que Ferrà anà fent hem de recordar la de dues joves angleses, Miss Gunn i Miss Napier, que seran molt de temps les seves muses, i que possiblement inspiraren la suite de poemes més atrevits i innovadors que escrigué, i que titulà *Sportswomen*.

Podríem prosseguir i anar mostrant més façanes —esveltes i de parets gruixades— que aixecà Miquel Ferrà, perquè la pluralitat i la consistència d'aquestes ens ho permetria. Ferrà, però, no és, només, un dels poetes més significatius de l'Escola Mallorquina. Hem vist la seva gamma de colors que donen sentit al quefer d'aquest creador polivalent i compromès. El seu testimoni n'és una deixa evident i d'agrair. La lectura d'aquest llibre, ens mostra els batecs d'un home excels, de la mà —i la ploma— de Francesc Lladó, suggeridores i pulcres a tota hora. Per entendre la coherència de que parlàvem abans, vegem-ne uns altres versos. L'home i el poeta són un mateix ésser indivisible, que proclama les seves creences, malgrat tempestes i adversitats. Ho podem comprovar amb l'estrofa final del poema *L'Estel*:

Jo no em moc del meu camí, / companyó, jo no en sabia; / vull morir fidel a Déu / i a la dama que he servida, / a l'amor posada en creu / i a l'Estel que fou ma guia: / me l'he ben clavat al cor, / sols amb ell l'arrancarien.

Que l'esforç i la saviesa demostrada, al llarg dels anys, per Miquel Ferrà, ens donin llum —com el far a les nits, enmig de la mar gran—, i que ens guïïn fins arribar a port, a tocar terra. El fet de divulgar la seva personalitat i la seva obra, com ha fet Francesc Lladó i Rotger, l'honora a ell, però també ens encoratja, i qui sap si l'exemple de Ferrà ens ajudarà a endreçar els camins... En tot cas, com a darrera penyora, deixau-me acabar amb les paraules escrites pel seu autor, el qual en el primer paràgraf de la introducció diu:

Vet aquí la història d'un home fidel a la seva terra, al seu país i a les seves idees. La vida i l'obra d'un personatge que va decidir dedicar la seva existència a millorar Mallorca i integrar-la en la gran empresa cultural humana i universal. Déu n'hi do!

Joan POMAR MIR